

„Gospodarska priloga“

priložena od

štajerskega gospodarskega društva.

L. 1883.

28. januarja.

Štev. 1.

Poziv pošiljati živine na Dunajsko razstavo pitane živine.

Ker je Ruska in Rumunska meja za živino zaperta, ni toraj pričakovati, da bi dobili pitane živine več iz imenovanih dežel, sklenilo je Dunajsko kmetijsko društvo, imeti vsako leto razstavo pitane živine na Dunaju, da bi se dala priložnost kupčevalcem živine in živinorejcem spoznati se, in tako lažje kupčije sklepali, posebno za Dunajski živinski terg.

Ta razstava ima za planinske dežele, posebuo pa za Štajersko veliko važnost, ker nar lepši in nar boljki pitani volji, kateri so se dobili do sedaj na razstavah pitane živine na Dunaju, bili so Štajerskega plemena, ter se pokaže pot v naše doline tistim, ki pitajo živino na debelo, kakor pivovarjem, žganjarjem in sladkornim fabrikantom, kjer morejo kupiti dobre živine za njihove namene.

Na ta način pokazala se bo kupčevalcem in kupcem živine prava pot, in ni dvomit, da bodo lakali pri nas v kratkem živine za pitanje ravno tako radi, kakor jo sedaj iščejo rejo.

Dunajska razstava pitane živine bo 16. do 18. marca v novozidanem mestnem živinskem tergu za mesarsko živino pri sv. Marku.

K ti razstavi dopustila se bo pitana goved, pitane ovce in koštruni, in pitane svinje vsacega plemena.

Od govedu se smejo razstaviti: Teleta do 6 mesecev teletice, krave, volji in biki; od ovac: Jagneta do 6 mesecev, koštruni in rejne ovce od 6 do 15 mesecev, in posamezne ovce brez osira na starost in spol; od svinj: Svinje do 8 mesecev, čez 8 do 14 mesecev in višje, in svinje, ktere so se rabile že za rejo. Naznaniti se morajo nar pozneje do 15. februarja 1883 in se naznanilni listi dobivajo v društveni pisarni: Graz, Hofgasse st. 8.

Stalnega denarja je plačati: Od teleta, ovce ali svinje 1 fl., za šepico ovac tri skupaj 2 fl., in za odraslo goved 4 fl. Pri železniah prosilo se bo za znižane tarife. Pošiljati živino na to razstavo ni le živinorejcem v lastno korist in v korist dežele, temveč tirja to čast Štajerske dežele, ktera ne sme dopustiti kakor naj blišnjeja sosedina, da

bi vladale na Dunajskem živinskem tergu druge planinske dežele in kronovine, kakor je bilo do sedaj pri vseh takih razstavah na Dunaju, in da bi se Štajerska čisto izključila iz Dunajskega terga, akoravno je na živinorejo nar bolj navezana.

Centralni odbor je toraj sklenil oziroma na našo deželo, resnično opomniti vse pitalce in vse posestnike Štajerske poslati svojo živino na to razstavo na Dunaj od 16—18 marca, in pooblastil je predsedništvo društva posoditi razstavljalcem železnih stroškov do polovice od živine, ktera se je naznanila za razstavo pri tem društvu ali prevzeti te stroške na društveno blagajnico, če prosijo razstavljaci za to, in če je živina taka, da je posojilo ali prejem stroškov na blagajnico vgoden.

Prosimo toraj podružnice, da pripravljajo na vsak mogoč način pitalce in posestnike po svojih okrajih, da bi poslali svojo živino na imenovano razstavo, ter naznanili nam pitano živino, ktero mislijo poslati na Dunaj, kolikor berzo je mogoče naj zadnje pa do 10. februarja v naši družbeni pisarni: Graz, Hofgasse Nr. 8.

G r a d e c, 8. januarja 1883.

Centralni odbor Štajerskega kmetijskega društva.

Nasvet iz štajerske kmetijske družbe.

(Konec.)

Reklo nam pa se b), da to ispeljati bilo bi grozno teško, če ne nemogoče. Na to pa odgovorimo z angleškim pregovorom: „Kjer je resna volja, tam se tudi dobi prava pot.“ Saj se ve, da čisto brez dela, truda in stroškov tega izveržiti ne moremo, to je očividno. Treba bilo bi imeti zapiske (registre) naznanil, kar se je odprodalo bi se moralo tam zapisati, kar se je prodalo do čistega treba bilo bi izbrisati skerbeti bi bilo, da se naznanila objavijo, in treba bilo bi tudi malega prostora, kjer bi se razstavili izgledi (muštri) v lepem redu. Pa če vas to pregledamo in pretih-tamo natanjko, ta trud ni tako velik, da bi smel

nas strašiti. Kjer predstojstvo podružnic ne more preskerbeti samo teh reči, dobil se bo gotovo zaupljiv mož, kateri bo preskerbel vse to, in kteremu se bodo po-izjajala naznanila. Stroški se povernejo, če vsak naznanovalec plača za naznanilo kaj malega, česar se gotovo nikdo ne bo branil. Prodajalni zapisniki naj bi bili taki-le :

Šte- vilo naz- nan- la	Čas naz- nanja mesec dan	Ime proda- valceva	Stano- vanje	Tvarine za prodaj			Opombe
				koliko	sorta	lastnost	
1	1883 Jan. 7	I. G.	nova vrs št. 17	20 hl.	k. korca št 70 hl. bela št. 30 hl.	14. Jan. od- prodal	

Priloga časti vrednim podružnicam našega kmetijskega društva, pretehtati dobro in natančno ta nasvet, da bi se izvršil, bomo jim pomagali z vso močjo, podpirali jih bomo posebno z razglajenjem vseh tacih naznanil v našem listu „Steierische Landbote.“ Mislimo, da je to sredstvo dati našim udom resničnih dobičkov, toraj se bo pomnožilo število udov na tak način, pa tudi delovanje teh društev bude močnejše in koristnejše od dneva do dneva.

Delovanje Štajerskega kmetijskega društva.

Obpravna centralnega odbora. Izpisek iz zapisnika seje 4. decembra 1882.

1. Sklenilo se je poslati načert posejenskega reda, kterega izdal je komitè, vsem podružnicam in okrajnim odbornikom do konca mesca decembra, da bi izgovorili njihovo mnenje, in nasvetovali morda kake spremembe.

2. Komitè, kteremu je bil izročen predlog podružnice „Ostgraz“, da bi se povečala osebna varnost in varnost premoženja na kmetih po novi kazenski postavi nasvetovalo je sledeče :

a) Naj bi se poslala prošnja visoki c. k. namestniji, da bi pripomogla, da se nova kazenska postava pred ko mogoče napravi, in naj se ozira pri posameznih določbah te postave posebno na nevarnosti, ktere protijo kmetovalcu, in njegovemu premoženju na kmetih.

b) Da bi se odpravile nerodnosti pri izvrševanji postav na kmetih, ktere nerodnosti navedla je podružnica „Ostgraz“, te so najdejo v resnici na kmetih, ali da bi se vsaj pomanjšale; naj bi se zidnilo več občin v eno; svoje premoženje občinsko pa naj obrane vsaka občina, na tak način se da delati potem za dobro organizacijo (uredb) oskerbljevanja občin, in za boljše stanje občinskih uradnikov in službenikov. Načerti tega priloga naj bi se navedli v pisanju, in to naj bi se poslalo podružnicam in okrajnim odbornikom, da bi jih presodili, in morda priporočili drugih pripomočkov pri tem nerodnostimi okom.

Te komitejeve nasvete sprejel je centralni odbor.

3. Ker je podružnica „Feldbach“ prosila da naj bi bil regionalni goveji ogled za sredno Štajersko leta 1883 v kraju Feldbach-Radgona, sklenilo se je priporočiti deželnemu odboru Feldbach za goveji ogled.

4. Sklenilo se je prisiliti nekoga po okrajnem glavarstvu, ki je prodal premiranega bika, da bi povrnil deržavno darilo, katero je zapadel.

5. Živinorejski komitè je predlagal odložiti sklepanje o napravi pristav za bika tako dolgo, da se dobijo izprošena poročila od kr. Ogerskega ministerstva o tamošnjih bikovskih pristavah; ter poročeval je, narediti komitè obstoječ iz gospodov : Karol baron Berg, Karol Haupt in doktor Gustav Wilhelm, da bi posvetovali se, kako pridobiti in razdeliti koristno bikov za rejo, oziroma na napravo bikovskih pristav. Po dolgem posvetovanji, pri katerem se je posebno omenilo, da sedajna razdelitev bikov po dražbanji je novi postavi nasprot, prosili so nazočega zastopnika deželnega odbora gospoda grafa Kotulinsky-a, da bi bil nazoč pri sejah subkomitejevih. Gospod Kotulinsky privolil jim je to, ter obljubil pri deželnem odboru nasvetovati, da bi se soklicali okrajni nadzorniki, posvetovati poročilo o tej zadevi, in izrekel je zahvalo centralnemu odboru v imenu deželnega odbora, da je bil odbor tako radovoljno sprejel novo govedorejsko postavo, ter pomagal jo izvršiti.

6. Na prošnjo podružnice Aussee sklenilo se je dati tiskati skočilnih zapisnikov, ter jih razdeliti podružnicam, okrajnim in občinam, če povernejo stroške, kolikor jih ima društvo za tiskanje.

7. Sklenilo se je predloženi ra- un leta 1882 dati tiskati, kakor je bila do sedaj navada, in potrditi na-ert stroškov za leto 1883.

8. Društveni tajnik poročal je o četvi leta 1882.

9. Program 59. občnega shoda so napravili ter odločili, da bo shod 28. februarja 1883. Sklenili so tudi imeti prihodnje seje centralnega odbora 4. januarja in 19. februarja 1883.

10. Štajerski deželni odbor poročal je prošnjo Graške okolice za postavo proti koruznemu červu, da bi se premislila; centralni odbor pa ne svetuje take postave.

11. Kot skušeni v ribarstvu imenovali so se c. k. namestništvu gospodje : Predsednik baron Washington, Alojs Werk in Friderik Müller.

12. V komitè za nasvetovano napravo, da bi se ljudski učitelji izobraževali, voljeni so bili gospod direktor (ravnatelj) Ad. Baumgartner, tajnik Fr. Müller, deželni solski ogleda J. Rošek, profesor Janez Schmirger in profesor doktor G. Wilhelm, in udom odbora proti toči gospoda predsednikov namestnik U. Fairhuber in K. Schnetz. Zastopnikom pri posvetovanji o društvu za kupčijo in izvožnjo mlečnih tvarin imenovan je bil gospod tajnik F. Müller.

Tertni vertalec.

Odkar se je prikazala tertna uš v Breškem okraju in nekaterih sosednih Ogerskih komitatih, Štajerski posestniki vinogradov pazijo na tertno bolj kakor kedaj popred, ker treba je zapaziti vsako novo naselitev groznega sovražnika koj od začotka, le na ta način je mogoče pregnati hudobo s sredstvi, ktera so znana nam do sedaj. Ta natančni pozor pa pokazal je novih sovražnikov in boleznih tertnih, kterih do sedaj niso poznali, ali pa komaj porajstali jih; pravijo, da jih niso zapazili nikoli popred, akoravno narejale so že več let prav občutno škodo vinogradom. O nekem tacem sovražniku vinogradnem hočemo govoriti v sledečem. Tudi ta je bil gotovo že dolgo časa v Štajerskih vinogradih, pa do sedaj ni porajtal nanj nikdo.

Poslan sem bil spomladi preiskovati nekatere vinograde v občinah Burgdorf in Heiligenstein v Savinski dolini, po kterih bile so tertne večinoma čisto posušene, da so se že bali, da se je priklatila tertna uš v te kraje. Po sreči je bilo pa to prazen strah, pa vendar narejal je merčes, kteri pa je dosti večji kakor tertna uš, to škodo. Tertne so po teh krajih visoke enako drevesom, da je steblo z mnogimi koleni večkrat visoko klastro in še čez. Tu je mnogo starega lesa. Ta stari les imel je pri posušenih tertah posebno na mestih, kjer so izrašale nove tertne, male luknice, kakor da bi bile prestrejšene s tčijim svincom. Prav lahko sem prelomil tertne na tih mestih in zapazil sem med sterženom in lubadjo votle pota, ktera so se vila okoli lesa enako polževi lupini. Takih potov je bilo ne eni tertni več, pa zmirom bili so v starih tertih, nikoli ne pri enoletnih. Dobljen je bil toraj vzrok bolezni. Sok, ki prihaja iz korenin ni mogel več stopati v veje, ker zaderževala so ga ta votljina. Kdo je bil podkopalac, kteri je narejal ta pota in uničil na ta način toliko tert (v enem samem vinogradu pol orala (joha) velikem bilo je posušenih 1600 tert.) Izdal se je sam, ker pogosto smo ga že našli v njegovih potih, po kterih živijo mladi nasledniki čez zimo. To je okoli en četrter palca (cole) velik črnorjav beberček, iz družine lesnih vertačev, po nemško Rebendreher (tertni vertač) ali črni kapucinar imenovan, latinsko pa *Sinoxylon muricatum*.

Po južnih krajih naznanil se je še popred in marsikterikrat prav občutno. Redtenbacher piše o njem v svojih bukvah „Fauna austriaca“, da je napravil leta 1849 na Tirolskem tertiam mnogo škode. Škodljiv pa je tudi hrastom, in Redtenbacher pravi, da je pokvaril leta 1855 vrhove 30 do 50 let starih hrastom v cesarskih gosdih pri Montoni. Na Tirolskem, kjer gojijo tertne po germih in „bergljah“ kakor jih imenujejo, prikaže se vsako leto, pa se vendar ni naznanilo še do sedaj, da bi bil napravil veliko škode. Pretečeno leto napravil je po nekterih krajih Štajerske in na Kranjskem v Mokronom večjo škodo. Na sever-

nih krajih ga še niso zapazili, zato ga tudi v nemških spisih o vinoreji nikodar ne omenije. Samo Babo ga omeni splošno v svojih bukvah „Weinbau“. Bolj natanjko ga popisuje prof. Erjavec v svojih bukvah: „Škodljive fivale“. Tertni vertač je dolg 5—6 milimetrov in 3 milimetre širok; velik črn vrat je kroglo obločen, in kakor z zernom posut, črn sivokosmat život ima podobo valarja, perotna krila so rujava, z velikimi pikami, zadek poševi odrezana, vsako ima zadek dolg zob in na unanem robu tri male gerbice. Rujava tipalnika imata po deset udov, zadnji udi so veliki in imajo troje-listni česavnik. Noge so rujave nezobnate in peteroudne. Spomladi se babcica zavrtava v les pri gerči, ali na takem mestu veje, kjer teče sok počasneje, ter se tam pari. Potem pa začne delati pot polževi lupini podoben, in leže po tem potu jajčica, iz teh zlezajo červi, kteri se vvertajo stran od babcinega pota navzdol v les, do zime so ti červi izrašeni, se v lesu zameščiijo in ostanejo mešički čez zimo. Marsikrat izležejo že v jeseni kebrri iz mešičkov. Pri priliki preiskavanja vinogradov sem dobil te kebre samo v senčnih in hladnih vinogradih ležečih proti severu, severo-vzhodu ali severo-zapadu. Po vinogradih ležečih proti jugu, nisem našel nobenega teh merčesov, menda jim dela sok stitnosti, kteri kroži po gorkih krajih hitreje. Navadno se zapazijo poškodovanja še le spomladi, ker se pokažejo tertne suhe, ter se polomijo na tistih krajih, kjer so razjedene, če jih kdo hoče pripogniti. Navadno ni treba izkopavati suhih tert, ter nasaditi drugih, ker so tertne pri koreninah še zdrave, zadostuje če se odreže tertna blizo tal, od koder poganja na novo, saj se ve, da take tertne prihodnje dve leti ne rodijo. Porezati pa se morajo ne samo suhe tertne, temveč tudi take, ktere so najdene, morajo se tedaj tertne po vinogradih skerbno pregledati, če bi ne imele takih luknjic, kakor smo omenili. Vse porezane tertne morajo se skerbno pobrati in sežgati, da poginejo kebrri, mešički in červi, kteri so še v tertah. Kebrov ikatki pomladi, ko se parijo po tertah in jih obirati, je sicer po asno in trudapolno delo, pa naj se vendar ne opusti v tistih vinogradih, kjer se dobi ta merčes. Ker napada ta merčes samo star les, bilo bi svetovati, ne gojiti visocih tert podobnih drevesom, in poprijeti se niskih, ktere kebru ne dajejo stanovanja. Ravpo tako bilo bi tudi že čas, razumeti, da so na Štajerskem samo topli južni kraji ugodni vinoreji, senčni in hladni kraji bili naj bi za gozde. J. I. Hansel,

deželni potovalni učitelj.

Dopisi.

Podružnica na Vranskem. 14. septembra 1882 imela je podružnica zbor v Letuši, v katerem pogovarjali so se o stiftengi (milodarni napravi), ktero ustanovil je nadvojvoda Janez. Podružnica sklenila je, naj bi se razpisale stipendije po okrajnih glavarstvih, samo volili bi okrajni zastopniki ko-

vača, kateri je vreden podpore. Nasvetovali so tudi, da bi bilo licenciranje bikov v drugem malem pristoječnem kraju, če ni bilo v prvem glavnem mestu dovolj deležnikov. Sklenilo se je na dalje, da naj se opomni centralni odbor, gledati, da se prisilijo posestniki zavarovati svoje premoženje proti požaru. Zvoljeni so bili gospod baron Ljudevit Wittenbach in baron Hackell erg zastopnikom podružnice na 59. občnem zboru kmetijskega društva. Gospod baron Warsberg imenovan je bil vnovič predsednikom podružnice, ter se mu je izrekla zahvala za njegovo dosedanje delovanje. Podružnica je končno odobrila pritožbo gospoda Lipolda proti delni komisiji za gruntni davek, oziroma na povikljanje davkov po okrajih mejočih na Kranjako, in sklenila je navedujoča dobre vzroke prositi centralni odbor, da bi poslal peticijo na merodajni kraj ter prosil pomoči.

Sevniška podružnica. V zboru 19. novembra 1882 govorilo se je o novem teršnem redu na Dunajskem mezarakem tergu, ter sklenilo se je vladi zahvaliti se, za ravnanje o tem obziru, in izreči up, da se vlada nebo vstrašila izpeljati svojih namenov, če se tudi njim vpirajo nekteri. Tudi društvenemu predsedništvu in centralnemu odboru so sklenili zahvaliti se za postopanje v tem obziru. Gospod doktor Auserer poročal je o načrtu vincarskega (vinograškega) reda, in predlagal je poterdititi ga razun odločbe odgovedi in popotovanja, kateri predmeti naj bi se postavili na dnevni red v drugo polovico mesca novembra, ali pa za mesec februar, kakor so sklenili odborniki spodnjo Štajerskih okrajnih zastopov. S temi predlogami zadovoljna je bila podružnica. Tako tudi je poterditila podružnica nasvet poslanih odbornikov, da zgubijo občinski posli, kateri uidejo iz službe brez postavnega vzroka drug ali tretji četert leta, svojo plačo za prihodni četert leta. Večina sklenila je potes, da bi se nasvetovalo pri občnem zboru, naj se potegne centralni odbor zato, da bi se pre naredila postava od 20. septembra 1888, s katero se je odpravilo politično dovoljenje ženitovanja, tako da bi moral plačati, kdor se hoče oženiti, in nima grunta ali drugega premoženja dokazati, nekoliko v občinsko blagajnico, kateri denar naj bi se potem odločil odseku občinskemu za uboge. Gospod župnik (fajmoštor) Walter govoril je o koristi pripravljajna olja iz bučnih pešk, iz lešnikov, maka itd. in je naznanil, da bo poročal o tem več v prihodnji seji. Udom kmetijskega društva vzeti so bili gospodična Minihreiter, gospodje Vincenc Potočin, Miha Štarkl in Jože Wermuth. Odbornikom za 59. občno zborovanje kmetijskega Štajerskega društva zvoljena sta bila odbornika predsednik podružnice Edvard Kautschitch in France Lenček.

iz Slovengraščca, decembra 1882. V obče se letos sliki vesela novica, da so kmetje s svojimi šitnimi pridelki zadovoljni. Reč in pšenica donesli ste osmoter, izjemno desetero ali dvanajsetero seme,

kar je v naših krajih prav redko. Sena smo pridelali več ko v srednjih letinah, ker je bilo na mnogih travnikih ravno toliko otave, kakor sena. Krompirja pa se je pridelalo po različnih krajih prav različno, v nekterih krajih ga niso dobili skoraj čisto nič, v nekterih dovolj, v nekterih pa prav veliko. Kakoršna ravno je zemlja, in kakoršno bilo je seme. V mokri zemlji segnil je skoraj ves krompir, posebno domače sorte. Na bolj suhih krajih obnesel se je dobro, ja marsikrat prav dobro, posebno zgodnje Rože, Vermont, Marmont, Gühlich, in tukaj pri nas pod imenom amerikanec znani krompir. Toraj so kmetovalci, kterim je komaj moč spraviti pridelanega krompirja, drugim pa je pognil ves, da ga bodo imeli komaj za seme. Vsi tiesti pa so zadovoljni, kteri so zamenjali staro seme z novimi sortami, ali pa so si kupili krompirja novih sort za seme. Ajda se je tudi prav dobro obnesla posebno po planjavi, in kjer so dobili semena iz drugih krajev n. p. iz Koroškega. Koruza (turšica) je pak slaba, ker pokvaril je je koruzni červ polovico. Mnogo kmetovalcev sklenilo je toraj ne saditi več nekoliko let koruze, da bi prognali jih hudega sovražnika. Vsa sredstva, kteri smo rabili do sedaj pokončati ga, niso hasnila nič. Kaj je toraj storiti, ali bomo sadili nadalje koruzo temu škodljivemu merčesu? Lansko leto priporočal je pisatelj teh verstic v časniku „Steirischer Landbote“ saditi samo zgodnje sorte po našem kraju, toraj so jih nam nasvetovali, pa samo dve sorti obnesli ste se nekoliko, ker bile ste dozoreli že sredi mesca septembra popolnoma. Dali ste pa žalibog le sredno velike storže, tukaj smo pa ravno tako kakor povsod drugej zadovoljni samo z dobro letino. Japonsko storžino proso (fenih), katero je dobil pisatelj tega od Štajerskega kmetijskega društva v poskušajo, zrastle je prav lepo in visoko, veliko višje kakor domače, dozorelo pak je le deloma, toraj se bo po naših krajih težko vselilo. Prav dobro se je pa skazal šestoverstni ječmen, ki nima ne res ne plev, kterega sem sejal v poskušajo, toraj bomo prihodnje leto poskusili z večjo setvo.

Tržna cena

preteklega tedna po hektolitrih.

Mesta	Pšenica		Ra		Ječmen		Oves		Turšica		Proso		Ajda	
	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.
Celje . . .	9	—	7 32	5 70	3 98	6 45	5 60	6 50						
Maribor . . .	7 60	5 50	4 80	2 92	5 61	—	—	5						
Ptuj . . .	9 20	7	7 40	6 70	6 20	—	—	6 30						
Gratec . . .	7 68	5 58	4 96	3 43	4 59	5 40	4 94							
Celovec . . .	7 68	5 69	4 62	3 81	4 88	5	5 18							
Ljubljana . . .	8 36	5 51	4 60	3	6 88	4 23	6							
Ormoč . . .	9 75	7 32	5 70	3 98	6 45	5 60	6 06							
Dunaj . . .	10 20	8	8 45	9	8 90	8 85	9 20							
Pečt . . .	9	—	7 15	8 80	6 10	8 55	6 82	6 03						